

خوف و رجاء
لَا يَرْجُونَ أَحَدًا مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ وَ لَا يَخْفُونَ إِلَّا ذَنْبَهُ
هیچ یک از شما جز به پروردگارش امید نبندد
و جز از گناهش نترسد.
نهج البلاغه، حکمت ۷۹

اخلاق نیک
الْعِلْمُ وَرِثَةٌ كَرِيمَةٌ، وَالْأَدَبُ حُلٌّ حَسَنٌ، وَالْفِكْرَةُ مَرَأَةٌ صَافِيَةٌ، وَالْإِعْتِدَارُ مُنْذِرٌ نَاصِحٌ، وَ
كُفَى بِكَ أَدْبًا تَرْتَكُ مَا كَرِهْتَهُ مِنْ غَيْرِكَ
علم: ارثیه ای با ارزش، و ادب: زبوری نیکو، و اندیشه: آئینه ای صاف، و
پوزش خواستن: هشدار دهنده ای دلسوز خواهد بود. و برای با ادب
بودنت همین بس که آنچه برای خود دوست نداری، در حق دیگران روا
نداشته باشی.
امالی طوسی: ج ۱، ص ۱۱۴ ع ۲۹

دنیا و اموال آن
الدُّنْيَا تَطْلُبُ لِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: الْغِنَى، وَالْعِزَّ، وَالرَّاحَةَ، فَمَنْ زَهَدَ فِيهَا عَزَّ، وَ مَنْ قَنَعَ إِسْتَعْنَى، وَ
مَنْ قَلَّ سَعْيُهُ اسْتَرَاحَ
دنیا و اموال آن، برای سه هدف دنبال می شود: بی نیازی، عزت و شوکت،
آسایش و آسوده بودن. هر که زاهد باشد؛ عزیز و با شخصیت است، هر که قانع
باشد؛ بی نیاز و غنی گردد، هر که کمتر خود را در تلاش و زحمت قرار دهد؛
همیشه آسوده و در آسایش است.
واقف: ج ۴، ص ۴۰۲، س ۳

هر نفس، گامی به سوی مرگ
نَفْسُ الْمَرْءِ خَطَاةٌ إِلَىٰ أَجَلِهِ
نفس کشیدن انسان گام های او به سوی اجل اوست.
غزالی: ج ۶، ص ۱۷۰

کار بدی که برتر از کار نیک است!
سَيِّئَةٌ تَسُوُّكَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ
کار بدی که تو را ناراحت کند، نزد خداوند بهتر از کار نیک و حسنه ای
است که تو را گرفتار خودپسندی و عجب سازد.
نهج البلاغه، حکمت ۱۴۳

نهی از انجام کارهای بد در نهان و آشکارا
مَا لَا يَنْبَغِي أَنْ تَفْعَلَ فِي الْجَهْرِ، فَلَا تَفْعَلْ فِي السِّرِّ
آنچه انجام دادنش در آشکارا سزاوار نیست، پس در نهان هم آن را انجام مده.
غزالی: ج ۶، ص ۹۱

برتری علم
الْمُلُوكُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ، وَالْعِلْمُ حَاكِمٌ عَلَيْهِمْ، وَ حَسْبُكَ مِنَ الْعِلْمِ أَنْ تَخْشَى اللَّهَ، وَ
حَسْبُكَ مِنَ الْجَهْلِ أَنْ تَعْجِبَ بِعِلْمِكَ.
ملوک بر مردم حاکم هستند و علم بر تمامی ایشان حاکم خواهد بود، تو
را در علم کافی است که از خداوند ترسناک باشی؛ و به دانش و علم خود
بالیدن، بهترین نشانه نادانی است.
امالی طوسی: ج ۱، ص ۵۵

سه نشانه عقل و خرد
ثَلَاثَةٌ تَدُلُّ عَلَى عَقُولِ أَرْبَابِهَا: الرَّسُولُ وَالْكِتَابُ وَالْهَدْيَةُ
سه چیز نشان دهنده ی عقل و خرد صاحبان آن است: ۱. فرستاده ۲.
نامه ۳. هدیه.
غزالی: ج ۳، ص ۳۴۳

دو بال پرواز علم و عمل
قَلِيلَ الْعِلْمِ مَعَ الْعَمَلِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِهِ بِالْعَمَلِ
دانش اندک همراه با عمل بهتر از علم بسیار بدون عمل است.
غزالی: ج ۷، ص ۲۸۱

فاصله چاپلوسی و تهمت
مَنْ مَدَحَكَ بِمَا لَيْسَ فَيْكَ، فَهُوَ خَلِيقٌ أَنْ يَدْمَكَ بِمَا لَيْسَ فَيْكَ
هر کس تو را به چیزی مدح و ستایش کند که در تو نیست، سزاوار است که تو
را به چیزی نکوهش کند که در تو نیست.
غزالی: ج ۵، ص ۳۴۱

راه کسب محبوبیت و تنفر
جُودُ الرَّجُلِ يَحْبِبُهُ إِلَىٰ أَضْدَادِهِ، وَ بَخْلُهُ يَبْغِضُهُ إِلَىٰ أَوْلَادِهِ
بخشندگی مرد او را نزد رقیبان و مخالفانش محبوب می سازد، و بخل او وی
را نزد فرزندانش منفور می کند.
غزالی: ج ۳، ص ۳۵۸

عملی که لذتش می رود ولی ...
شَتَانٌ مَا بَيْنَ عَمَلَيْنِ: عَمَلٌ تَذْهَبُ لَذَّتُهُ وَ بَقِي تَبِعَتُهُ وَ عَمَلٌ تَذْهَبُ مَوْوَنَتُهُ وَ بَقِيَ أَجْرُهُ
فاصله ی بسیاری است میان دو عمل: عملی که لذتش می رود ولی پیامدهای آن باقی
می ماند، و عملی که رنج و زحمتش می رود اما اجر و پاداش آن ماندگار است.
نهج البلاغه، حکمت ۱۱۷

نشانه های دوست واقعی
لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقًا حَتَّىٰ يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلَاثٍ: فِي نَكَبَتِهِ وَ غَيْبَتِهِ وَ وَفَاتِهِ
دوست هرگز دوست واقعی نخواهد بود، مگر آن که برادر خود را در سه حالت حفظ کند:
در دوران تنگدستی و گرفتاری، در زمان نبودنش و پس از وفاتش...
نهج البلاغه، حکمت ۱۲۹

خالی نبودن زمین از حجت
لَا تَخْلُوا الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ لِلَّهِ بِحُجَّتِهِ، إِمَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَ إِمَّا خَائِفًا مَغْمُورًا
زمین هیچ گاه از حجت الهی خالی نیست، که برای خدا با برهان روشن
قیام کند، یا آشکار و شناخته شده، یا پنهان و پنهان
غزالی: ج ۶، ص ۴۱۰

عاجزترین مردم
أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ إِكْتِسَابِ الْإِخْوَانِ وَ أَعْجَزَ مِنْهُ مَنْ صَيَّعَ مَنْ ظَفَّرَ بِهِ مِنْهُمْ
عاجزترین مردم کسی است که از انتخاب دوست و یافتن برادر ناتوان باشد، و ناتوان
تر از او کسی است که دوستان خود را نتواند نگه دارد.
نهج البلاغه، حکمت ۱۱

در محضر علماء نشستن
جَلُوسُ سَاعَةٍ عِنْدَ الْعُلَمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهِ مِنْ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ، وَ النَّظَرُ إِلَى الْعَالَمِ أَحَبُّ إِلَيَّ
اللَّهِ مِنْ إِعْتِكَافِ سَنَةٍ فِي بَيْتِ اللَّهِ، وَ زِيَارَةُ الْعُلَمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهِ تَعَالَىٰ مِنْ سَبْعِينَ طَوَافًا
حَوْلَ الْبَيْتِ، وَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ حِجَّةً وَ عَمْرَةً مَبْرُورَةً مَقْبُولَةً، وَ رَفَعَ اللَّهُ تَعَالَىٰ لَهُ سَبْعِينَ
دَرَجَةً، وَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الرَّحْمَةَ، وَ شَهِدَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: أَنْ الْجَنَّةَ وَ حَبَّتَ لَهُ
یک ساعت در محضر علماء نشستن - که انسان را به مبدأ و معاد آشنا
سازند - از هزار سال عبادت نزد خداوند محبوب تر خواهد بود. توجه و
نگاه به عالم از اعتکاف و یک سال عبادت - مستحبی - در خانه خدا بهتر
است. زیارت و دیدار علماء، نزد خداوند از هفتاد مرتبه طواف اطراف
کعبه محبوب تر خواهد بود، و نیز افضل از هفتاد حج و عمره قبول شده
می باشد. همچنین خداوند او را هفتاد مرحله ترفیع درجه می دهد و
رحمت و برکت خود را بر او نازل می گرداند، و ملائکه شهادت می دهند
به این که او اهل بهشت است.
بهارالانوار: ج ۱، ص ۲۰۵، ع ۳۳

چهل حدیث

چهل حدیث امام علی علیه السلام

بهترین نیکی

خَيْرُ الْبِرِّ مَا وَصَلَ إِلَى الْمُحْتَاجِ
بهترین نیکی و احسان آن است که به دست نیازمند برسد.
غررالمکم، ج ۳، ص ۴۲۵

به تأخیر انداختن توبه

لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ، وَ يَرْجُو التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ
از کسانی مباش که بدون عمل امید به آخرت دارند و با آرزوهای دور و
دراز توبه را به تأخیر می اندازند.
نهج البلاغه، حکمت ۱۴۲

نمره امر به معروف و نهی از منکر

مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ الْمُؤْمِنِينَ، وَ مَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْعَمَ أَنْوَابَ الْمُنَافِقِينَ
هر کس امر به معروف کند، مایه ی پشت گرمی و قوت مؤمنان می شود
و هر که نهی از منکر نماید، بینی منافقان را به خاک می مالد.
نهج البلاغه، حکمت ۳۰

برای خردمند سزاوار است که ...

يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَقْدِمَ لِآخِرَتِهِ وَ يَعْمَرَ دَارَ إِقَامَتِهِ
برای خردمند سزاوار آن است که برای آخرتش چیزی را از پیش
بفرستد و خانه ی اقامت خود را آباد سازد.
غررالمکم، ج ۴، ص ۴۴۲

بهترین زمان دعا کردن

إِعْتَمُوا الدُّعَاءَ عِنْدَ حَمْسَةِ مَوَاطِنَ: عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَ عِنْدَ الْأَذَانِ، وَ عِنْدَ تَزْوُلِ الْعَيْثِ، وَ
عِنْدَ التَّقَاءِ الصَّغِيرِ لِلشَّهَادَةِ، وَ عِنْدَ دَعْوَةِ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَهَا حِجَابٌ دُونَ الْعَرْشِ.
پنج موقع را برای دعا و حاجت خواستن غنیمت شمارید:
موقع تلاوت قرآن، موقع اذان، موقع بارش باران، موقع جنگ و جهاد - فی
سبیل الله - موقع ناراحتی و آه کشیدن مظلوم. در چنین موقعیت ها مانعی
برای استجاب دعا نیست.
بهارالأنوار: ج ۹۰، ص ۳۴۳، ج ۱

غرور انسان

عَجِبْتُ لِابْنِ آدَمَ، أَوَّلُهُ نُطْفَةٌ، وَ آخِرُهُ جِيفَةٌ، وَ هُوَ قَائِمٌ بَيْنَهُمَا وَعَاءٌ لِلْغَائِطِ، ثُمَّ يَتَكَبَّرُ
تَعْجَبُ مِي كِنَمِ از كَسِي كِه اَوْلَش قَطْرَه اِي آب تَرَش شَدَه وَ عَاقِبَتَش
لَا شَه اِي مَتَعَقِن - بَد بُو - خَوَاهِد بُو د وَ خُود رَا ظَرْف فُضُولَات قَرَار دَا دَه
است، با این حال تکبر و بزرگ منشی هم می نماید.
وسائل الشیعه: ج ۱، ص ۳۳۴، ج ۸۸۰

به تأخیر انداختن کیفر گناه

لَا تُعَاجِلِ الذَّنْبَ بِالْعُقُوبَةِ، وَ اَتْرِكْ بَيْنَهُمَا لِلْعَفْوِ مَوْضِعًا تَحَرَّزُ بِهِ الْأَجْرَ وَ الْمَثُوبَةَ
در کیفر گناه و خطا شتاب مکن. میان گناه و کیفر فرصتی برای عفو باقی
بگذار تا به سبب آن به پاداش و ثواب دست یابی.
غررالمکم، ج ۴، ص ۳۰۶

استفاده از تجربیات گذشته در مسیر آینده

لَا تُشْعِرْ قَلْبَكَ الْهَمَّ عَلَى مَافَاتٍ، فَيَشْغَلَكَ عَمَّا هُوَ آتٍ
دل خود را بر اندوه آنچه از دست رفته و گذشته است مشغول مساز تا تو
را از آنچه خواهد آمد، غافل نسازد و باز ندارد.
غررالمکم، ج ۴، ص ۳۴۵

نمره روزه

الصَّيَّامُ أَحَدُ الصَّحْتَيْنِ
روزه گرفتن یکی از دو تندرستی است.
غررالمکم، ج ۳، ص ۲۷

حفظ دنیا به وسیله دین

مِنَ الشَّقَاءِ أَنْ يَصُونَ الْمَرْءَ دُنْيَاهُ بِدِينِهِ
از شقاوت و بدبختی است که انسان دنیای خود را با (خرج کردن) دینش
حفظ کند.
غررالمکم، ج ۴، ص ۲۷

جهاد در راه خدا

كَتَبَ اللَّهُ الْجِهَادَ عَلَى الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، فَجِهَادُ الرَّجُلِ بَدَلُ مَالِهِ وَنَفْسِهِ حَتَّى يُقْتَلَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ، وَجِهَادُ الْمَرْثَةِ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى مَا تُرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَغَيْرَتِهِ
خداوند جهاد را بر مردان و زنان لازم دانسته است. پس جهاد مرد، آن است که از
مال و جانش بگذرد تا جایی که در راه خدا کشته و شهید شود. و جهاد زن آن است
که در مقابل زحمات و صدمات شوهر و بر غیرت و جوانمردی او صبر نماید.
وسائل الشیعه: ج ۱۵، ص ۳۳، ج ۱۹۹۳۴

برترین تجارت و بیشترین سود

لَا تِجَارَةَ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ وَ لَا رِبْحَ كَالثَّوَابِ
هیچ تجارتی همچون «عمل صالح» نیست و هیچ سود و «بهره» ای مانند
ثواب نیست.
نهج البلاغه، حکمت ۱۰۹

انسانها چگونه تغییر می کنند؟

الْمَرْءُ يَتَغَيَّرُ فِي ثَلَاثٍ: الْقُرْبِ مِنَ الْمُلُوكِ وَالْوِلَايَاتِ وَالْغِنَى
انسان در سه هنگام عوض می شود و تغییر می یابد: - ۱ نزدیک شدن به
پادشاهان - ۲ حکومت و ریاست یافتن - ۳ ثروتمندی
غررالمکم، ج ۲، ص ۱۴۶

دل بستگی به دنیا

إِيَّاكُمْ وَحُبَّ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا رَأْسِي كُلِّ خَطِيئَةٍ، وَبَابُ كُلِّ بَلِيَّةٍ، وَدَاعِي كُلِّ رَزِيئَةٍ
ای گروه مردم، نسبت به محبت و علاقه به دنیا مواظب باشید، چون که
علاقه و محبت به دنیا اساس هر خطا و انحرافی است، و دروازه هر بلا و
گرفتاری است، و نزدیک کننده هر فتنه و آشوب: و نیز آورنده هر
مصیبت و مشکلی است.
تحف العقول: ص ۱۵۲

ناتوانی در حفظ اسرار

مَنْ ضَعَفَ عَنِ حِفْظِ سِرِّهِ، فَهُوَ عَنِ سِرِّ غَيْرِهِ أَوْعَفُ
کسی که از حفظ راز خود ناتوان باشد، در حفظ اسرار دیگران ناتوان تر
خواهد بود.
غررالمکم، ج ۵، ص ۳۶۲

عزیزترین عزت ها و پست ترین ذلت ها

أَعَزُّ الْعِزِّ الْعِلْمُ، لِأَنَّ بِهِ مَعْرِفَةَ الْمَعَادِ وَالْمَعَاشِ، وَ أَدْلُ الذَّلِّ الْجَهْلُ، لِأَنَّ صَاحِبَهُ أَصَمُّ، أَبْكَمُّ،
أَعْمَى، حَيْرَانٌ
عزیزترین عزت ها علم و کمال است، برای این که شناخت معاد و تأمین
معاش انسان، به وسیله آن انجام می پذیرد. و پست ترین ذلت ها جهل و
نادانی است، زیرا که صاحبش همیشه در کوری و لالی و کوری می باشد و
در تمام امور سرگردان خواهد بود.
نزهة الناظر و تنبيه الفاطر ملهانی: ص ۷۰، ج ۶۵

گواراترین نعمت

لَا نِعْمَةَ أَهْنَا مِنَ الْأَمْنِ
هیچ نعمتی گوارتر از «امنیت» نیست.
غررالمکم، ج ۴، ص ۴۳۵

حق و باطل

الْحَقُّ جَدِيدٌ وَ إِنْ طَالَتْ الْأَيَّامُ، وَ الْبَاطِلُ مَخْدُولٌ وَ إِنْ نَصَرَهُ أَقْوَامٌ
حق و حقیقت در تمام حالات جدید و تازه است گر چه مدتی بر آن
گذشته باشد. و باطل همیشه پست و بی اساس است گر چه افراد بسیاری
از آن حمایت کنند.
وسائل الشیعه: ج ۲۵، ص ۴۳۴، ج ۳۲۲۹۲

کفاره گناهان

مِنَ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِعَانَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ
از کفاره های گناهان بزرگ رسیدن به داد مظلوم گرفتار و غم زدایی از فرد اندوهگین است..
نهج البلاغه، حکمت ۲۳

قرآن

نَزَلَ الْقُرْآنُ اثْنًا ثَلَاثًا، ثَلَاثٌ فِينَا وَفِي عَدُوِّنَا، وَثَلَاثٌ سُنَنٌ وَ أَمْثَالٌ، وَثَلَاثٌ فَرَائِضٌ وَ أَحْكَامٌ
نزول قرآن بر سه قسمت است: یک قسمت آن درباره اهل بیت عصمت
و طهارت : و دشمنان و مخالفان ایشان؛ و قسمت دیگر آن، اخلاقیات و
ضرب المثلهای؛ و قسمت سوم در بیان واجبات و احکام الهی می باشد.
اصول کافی، ج ۲، ص ۴۲۷، ج ۲

تشبیه دنیا و آخرت به مرد دو زنه

إِنَّ مَثَلَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ كَرَجُلٍ لَهُ امْرَأَتَانِ، إِذَا أَرْضَى إِحْدَاهُمَا أَسَخَطَ الْآخَرَ
مثل دنیا و آخرت همچون مردی است که دو همسر داشته باشد، هر گاه
یکی از راضی کند، دیگری را ناراضی کرده است.
غررالمکم، ج ۲، ص ۵۳۸

فراموشی مرگ

عَجِبْتُ لِمَنْ نَسِيَ الْمَوْتَ وَ هُوَ يَرَى مِنَ يَمُوتُ
درشگفتم از کسی که مرگ را فراموش می کند در حالی که مردگان را می بیند.
نهج البلاغه، حکمت ۱۲۱

رزق و روزی

يَا ابْنَ آدَمَ، لَا تَحْمِلْ هَمَّ يَوْمِكَ الَّذِي لَمْ يَأْتِكَ عَلَى يَوْمِكَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ، فَإِنْ يَكُنْ بَقِيَ
مِنْ أَجْلِكَ، فَإِنَّ اللَّهَ فِيهِ يَرْزُقُكَ
ای فرزند آدم، غصه رزق و آذوقه آن روزی که در پیش داری و هنوز نیامده است نخور،
زیرا چنانچه زنده بمانی و عمرت باقی باشد خداوند متعال روزی آن روز را هم می رساند.
نزهة الناظر و تنبيه الفاطر ملهانی: ص ۵۲، ج ۲۶

دشمن

أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى نَبِيِّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ: قُلْ لِقَوْمِكَ لَا يَلْبَسُوا لِبَاسَ أَعْدَائِي، وَ لَا
يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِي، وَ لَا يَتَشَكَّلُوا بِمَشَاكِلِ أَعْدَائِي، فَيَكُونُوا أَعْدَائِي
خداوند تبارک و تعالی بر یکی از پیامبرانش وحی فرستاد : به امت خود
بگو: لباس دشمنان مرا نپوشند و غذای دشمنان مرا میل نکنند و هم شکل
دشمنان من نگردند، وگر نه ایشان هم دشمن من خواهند بود.
مستدرک الوسائل: ج ۳، ص ۳۱۰، ج ۳۳۸۶